

Asia: VN/12900/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan näkemykset sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Invalidiliitossa tunnistetaan pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä. Siihen tulee vastata sosiaalityön koulutuspaikkoja lisäämällä sekä työn tekemisen ehtoja parantamalla. Vaativasta asiantuntijatyöstä tulee saada sitä vastaava palkka, työn johtamisen tulee olla laadukasta ja asiakasmäärien olla kohtuullisia.

Invalidiliitto vastustaa esitystä sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain muuttamisesta siten, että oikeus toimia tilapäisesti laillistetun sosiaalityöntekijän tehtävissä mahdollistettaisiin myös henkilölle, joka on suorittanut soveltuvan sosiaalialan korkeakoulututkinnon osana tai sen lisäksi sosiaalityön perus- ja aineopinnot sekä käytännön harjoittelun tai jolla on soveltuvan sosiaalialan korkeakoulututkinnon ja sosiaalityön perus- ja aineopintojen lisäksi riittävä käytännön kokemus ja ammattitaito.

Mikäli sosiaalityöntekijänä työskentelevällä henkilöllä ei ole ammattitoimintansa edellyttämää koulutusta, ei pystytä turvaamaan sosiaalihuollon asiakkaiden oikeutta hyvään sosiaalihooltoon, päinvastoin se tuo epävarmuutta asiakkaan asioihin perehtymiseen ja palvelutarpeiden tunnistamiseen, asiakassuunnitelman laadintaan ja päätöksentekoon sekä palveluiden vaikutusten seurantaan. Kun asiakasmäärät ovat suuria, on epärealistista ajatella, että ammatillisesti pätevä sosiaalityöntekijä ehtisi toimia valvojana alaa vasta opiskelevalle tai "soveltuvan koulutuksen omaavalle" sijaishenkilölle siinä määrin kuin mitä he tarvitsisivat. Tämä kaikki aika olisi poissa asiakastyöstä.

Tällä hetkellä vammaispalveluiden sosiaalityöntekijäkohtaisista asiakasmääristä ei ole tarkkaa valtakunnallista tietoa, mutta työntekijät kentällä arvioivat asiakasmäärien olevan jopa 300- 500 /työntekijä. Hyvinvointialueiden vastuulla on nyt sosiaalityöntekijöiden täydennyskoulutus. Sitä

tullaan tarvitsemaan uuden vammaispalvelulain astuessa voimaan 1.1.2025. Laadukas täydennyskoulutus tukee vammaissosiaalityön osaamisen kehittymistä, mikä on niin asiakkaiden kuin hyvinvointialueiden edun mukaista. Täydennyskoulutus ei kuitenkaan toimi niin, että sen avulla voitaisiin "täsmäkouluttaa" sijaisia sosiaalityön erityistarpeisiin, jos heillä ei ole perustana riittävästi sosiaalityön koulutusta ja työkokemusta.

Lausunnonantajan näkemykset voimaantulosta

Invalidiliitto kannattaa nykyisiä sosiaalihuollon ammattihenkilölain määritelmiä sijaisena toimivien kelpoisuuksista. Emme ota muutoin kantaa lain voimaantuloon.

Onko lakiehdotuksen olennaisia vaikutuksia arvioitu riittävästi? Mitä muita olennaisia vaikutuksia lakiehdotuksella voidaan arvioida olevan?

Hallituksen esityksessä vaikutusten arviointi keskittyi lapsiin. Invalidiliitto muistuttaa myös aikuisikäisten vammaisten ihmisten tarpeista saada yksilöllisiä, heidän tarpeisiinsa vastaavia palveluja. Tämä edellyttää vankkaa lakien tuntemista, soveltamista ja yhteen sovittamisen taitoa.

Niiden palveluiden järjestäminen, joiden avulla varmistetaan vammaisen henkilön tarvitsemat palvelut, vaatii laajaa vammaisuuden moninaisuuden, palvelumuotojen ja lainsäädännön tuntemusta (Vrt. YK:n vammaisoikeussopimus, artikkelit 19b, 20, 21). Vammaisten ihmisten perusoikeudet vaarantuvat, jos esimerkiksi palvelutarpeen arviointeja tekevät alennetuilla pätevyysvaatimuksilla henkilöt, joilla ei ole edellä mainittua osaamista.

Muita yleisiä huomioita lakiehdotuksesta?

Invalidiliiton lausuu hallituksen esityksestä fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden perusoikeuksien toteutumisen, yhdenvertaisen elämään turvaavien, yksilöllisten ja sopivien palveluiden saamisen näkökulmasta.

Lain sosiaalihuollon ammattihenkilöistä tehtävänä on varmistaa osaltaan sosiaalipalveluiden laatua.

Lain sosiaalihuollon ammattihenkilöistä tarkoituksena on edistää asiakasturvallisuutta sekä sosiaalihuollon asiakkaan oikeutta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun:

1) varmistamalla, että tässä laissa tarkoitettulla sosiaalihuollon ammattihenkilöllä on ammattitoiminnan edellyttämä koulutus, riittävä ammatillinen pätevyys ja ammattitoiminnan edellyttämät valmiudet sekä mahdollisuus kehittää ja ylläpitää ammattitaitoaan;

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150817> Laillistetut sosiaalihuollon ammattihenkilöt

käyttävät työssään julkista valtaa, esimerkiksi tehdessään sosiaalihuollon palvelupäätöksiä. Myös hallintopäätöksen valmistelutehtävät, joilla on merkittävä vaikutus päätöksentekoon, voivat sisältää julkista vallankäyttöä. Tällaisia ovat esimerkiksi palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelman laatiminen. Vaikka tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivien joukkoa nyt ehdotetaan laajennettavaksi, kuuluisi vaativimpien sosiaalihuollon päätösten tekeminen jatkossakin laillistettujen sosiaalityöntekijöiden tehtäväksi. Sijaisten valvontatehtävä (HE 12§ 1mom. s.8) rajasi näin laillistetun sosiaalityöntekijän mahdollisuuksia tehdä itsenäistä työtään. Tosiasiallisesti sosiaalityön määrä kentällä voisi jopa vähetä.

Sosiaalityöntekijät toimivat viranomaisvastuulla, jota ohjaa laillisuusperiaate. Hallinnollisista päätöksistä tulee olla mahdollisuus valittaa. Suomessa sosiaalityön valta ja vastuu hoitaa asioita on suuri: sosiaalityöntekijä Suomessa päättämistä asioista monissa maissa niitä käsitellään tuomioistuimissa. Korkeatasoinen sosiaalihuollon ja sosiaalityön osaaminen vahvistavat osaltaan yhteiskuntarauhaa. <https://www.talentia.fi/nain-vaikutamme/so-koskee-kaikkia/mika-on-sosiaalihuollon-ammattihenkilolaki/>

Hallituksen esitysluonnoksessa on kirjattu, että oikeus toimia tilapäisesti laillistetun sosiaalityöntekijän tehtävissä mahdollistettaisiin myös henkilölle, joka on suorittanut soveltuvan sosiaalialan korkeakoulututkinnon osana tai sen lisäksi sosiaalityön perus- ja aineopinnot sekä käytännön harjoittelun tai jolla on soveltuvan sosiaalialan korkeakoulututkinnon ja sosiaalityön perus- ja aineopintojen lisäksi riittävä käytännön kokemus ja ammattitaito. Epäselväksi ja tulkinnanvaraiseksi jää, mitä esityksessä tarkoittaa soveltuva sosiaalialan korkeakoulututkinto ja mitä tarkoitetaan riittävällä käytännön kokemuksella ja ammattitaidolla.

Vammaissosiaalityö vammaisten ihmisten elämän edellytysten edistäjänä

Vammaiset ihmiset ovat heterogeeninen ja haavoittuvassa asemassa oleva ihmisryhmä. Heidän palvelunsa järjestyvät pääosin terveydenhuoltolain, sosiaalihuoltolain sekä vammaispalvelulain kautta. Vammaispalvelulaki on erityislaki, jonka tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä (Vp11§).

Vammaispalvelulain soveltaminen lain hengen ja tavoitteiden mukaisesti on keskeinen osa vammaispalvelussa toimivien ja päätöksiä tekevien sosiaalityöntekijöiden ammattitaitoa. Vammaispalvelulain soveltamisesta on runsaasti oikeuskäytäntöä ja kyse on erityisen perusoikeusherkästä lainsäädännöstä, joista erityisen haavoittuvassa asemassa olevat vaikeimmin vammaiset ihmiset ovat riippuvaisia. Vammaispalvelulaki uudistuu 1.1.2025 ja laissa säädetään myös täysin uusista palveluista. Vammaisten ihmisten riittävä ja oikea-aikaisilla palveluilla mahdollistetaan päivittäinen selviytyminen, osallistuminen koulutukseen ja työelämään sekä yhteiskunnallinen osallisuus ja yhdenvertaisuus kaikessa laajuudessaan.

Invalidiliitto on samaa mieltä sosiaali- ja terveysministeriön hyvinvointialueiden johtajille 22.12.2023 osoitetussa kirjeessä "Tilapäisten sosiaalityöntekijöiden asemasta vuodenvaihteessa 2023 - 2024" kirjatun kohdan kanssa. Siinä ministeriö kehottaa kaikkia hyvinvointialueita jatkamaan työskentelyä sosiaalityön tehtävien veto- ja pitovoiman varmistamiseksi.

Ylva Krokfors
Invalidiliitto ry